

ERIC PRATT HAMP (1920. – 2019.)

17. veljače 2019. napustio nas je Eric Pratt Hamp, veliki američki albanolog, keltist, slavist i indoeuropeist. Rodio se u Londonu 1920., no već 1925. njegova se obitelj preselila u SAD, tako da je Hamp postao naturalizirani Amerikanac i engleski je govorio s posve američkim naglaskom. Studirao je grčki i latinski na Amherst Collegeu (Amherst, Massachusetts), gdje je diplomirao 1942. godine. Nakon vojne službe dobio je posao predavača na Odsjeku za poredbenu filologiju (poslije Odsjeku za lingvistiku) na Sveučilištu Harvard (Cambridge, Massachusetts). Na Harvardu se Hamp uputio u keltsku filologiju kod profesora Kennetha Hurlstonea Jacksona, velikog stručnjaka za povijest britskih jezika, kojima je i sâm posvetio velik dio svojih povijesnih i etimoloških istraživanja. Na Harvardu je započeo i sa svojim istraživanjima albanskoga jezika, koji je u američkoj lingvistici do tada bio posve zanemaren, a Hamp je postao prvim i vodećim američkim albanologom. Budući da nije mogao izvoditi terenska istraživanja u komunističkoj Albaniji, Hamp je mnogo vremena provodio među albanskom dijasporom u južnoj Italiji, te je svojim istraživanjima arbereških govora postao jednim od vodećih svjetskih stručnjaka za albansku dijalektologiju. Na Kosovu je dijalektološka istraživanja počeo provoditi šezdesetih godina dvadesetoga stoljeća, a u Albaniji tek nakon propasti komunizma, već u svojem osmom desetljeću života. 1950. godine postao je predavačem na Sveučilištu Chicaga i sljedećih pola stoljeća proveo je na tome sveučilištu, gdje je dobio mjesto docenta (*assistant professor*) 1953. i doktorirao s temom iz fonologije jednog albanskog dijalekta u Kalabriji (*Vaccarizzo Albanese phonology. The sound-system of a Calabro-Albanian dialect*, 1954. Zatim je u Chicagu postao izvanredni profesor (1958.) i redoviti profesor (1964), a potom i direktor Centra za balkanske i slavističke studije (od 1965. do 1991.). Kao gostujući profesor boravio je na mnogim američkim i europskim sveučilištima i institutima, uključujući Sveučilište Michigana, Sveučilište Wisconsinu u Madisonu i Dublinski institut naprednih studija (*Dublin Institute for Advanced Studies*). Godine 1971. izabran je za predsjednika Američkog lingvističkog udruženja (*Linguistic Society of America*). I nakon umirovljenja (1991.) ostao je aktivan u znanosti, objavljujući članke i držeći izlaganja na konferencijama i u dubokoj starosti.

Iako Hamp nije napisao velika sintetska djela, iza njega je ostalo više od tri tisuće i pet stotina članaka posvećenih najrazličitijim lingvističkim temama, kao i uspomene mnogobrojnih učenika, doktoranada i kolega koji su s užitkom i zanimanjem pratili njegova izlaganja na znanstvenim konferencijama. Njegove je najvažnije albanskoje radove okupio i pod naslovom *Studime krahasuese për shqipen* (Poredbene studije o albanskome) izdao Rexhep Ismajli u nakladi Kosovske akademije znanosti i umjetno-

sti (Priština 2007.). Bio je članom Američke akademije znanosti i umjetnosti (*American Academy of Arts and Sciences*), Kraljevske irske akademije, Danske kraljevske akademije znanosti i umjetnosti i Albanske akademije znanosti, a počasne doktorate dodijelilo mu je nekoliko sveučilišta, među ostalima Amherst College, Sveučilište Walesa u Aberystwythu (*Prifysgol Cymru Aberystwyth*), Sveučilište Calabrije i Sveučilište u Edinburghu. Albanska pošta (*Posta Shqiptare*) objavila je 2012. poštansku marku s njegovim likom, a tijekom njegova života objavljeno je čak šest zbornika radova u njegovu čast (prvi među njima, *Studies in Balkan Linguistics to Honor Eric P. Hamp on his Sixtieth Birthday*, još daleke 1981. objavili su Howard Aronson i Bill Darden, a posljednji, *Scritti in onore di Eric Pratt Hamp per il suo 90. compleanno*, objavili su 2010. Giovanni Belluscio i Antonio Mendicino).

S obzirom na golemu raznovrsnost Hampovih prinosa znanosti – od keltistike i albanologije preko slavistike i balkanologije do indoeuropeistike i proučavanja dubinske genetske srodnosti eurazijskih i američkih indijanskih jezika – nemoguće je u ovom kratkom nekrologu pokazati sav njegov značaj kao jezikoslovca i filologa. Usudujem se reći da potpuno ocijeniti njegovu veličinu kao lingvistica ne može nitko, jer nema stručnjaka koji bi pokrio sva područja kojima se bavio Hamp. Dovoljno je reći da povijest nijedne discipline kojoj je doprinio ne može zaobići njegovo ime: albanolozi ne mogu pisati o povijesti albanskoga jezika ne osvrćući se na glasovna pravila koja je on otkrio, keltisti ne mogu pisati o poredbenoj fonologiji keltskih jezika ignorirajući desetke etimologija velških riječi koje je Hamp prvi predložio, slavisti se, pišući, primjerice, o položaju rezijanskog dijalekta slovenskoga jezika moraju uvijek vraćati Hampovim radovima, itd., itd. Uza sve radove posvećene indoeuropskim jezicima i njihovu filološkom proučavanju, Hamp je pronašao vremena i za terenska istraživanja američkih indijanskih jezika - osobito algonkijskoga jezika odžibva (*Ojibwa*) i čimakovskoga jezika kvilejit (*Quileute*), a bio je i urednikom časopisa *International Journal of American Linguistics* posvećenoga proučavanju indijanskih jezika. Ali i kada uzmemo u obzir sve njegove objavljene članke i njihov golem doprinos lingvistici, još uvijek time ne možemo sagledati ono po čemu će Hamp ostati najviše zapamćen među onima koji su ga susreli – kao britkoga sugovornika i objektivnoga kritičara tuđih izlaganja na lingvističkim skupovima. Mnoge su njegove izreke postale legendarnima i već se desetljećima prepričavaju po konferencijama, poput *Lexical diffusion means you haven't done your homework* (“Leksička difuzija znači da niste napravili zadaću”), čime je isticao da pozivanje na načelo po kojem se glasovne promjene šire od riječi do riječi (a ne, prema tradicionalnom shvaćanju, kroz čitav leksik odjednom) samo znači da još niste otkrili točna pravila glasovnih promjena o kojima govorite. Hamp u svojim jezičnopovijesnim i etimološkim istraživanjima nije volio

teorijska izvrđavanja, već je smatrao da je zadatak znanstvenika otkriti činjenice i generalizacije koje ih objašnjavaju.

Autor ovih redaka upoznao je profesora Hampa u njegovoj dubokoj starosti. Sjećam ga se kao vitalnog osamdesetogodišnjaka koji se sa svojom suprugom Margot (s kojom se vjenčao 1951.) dovezao automobilom iz Albanije na keltističku konferenciju na Sveučilištu u Bonnu 2007. Zatim je ondje prodao automobil i odletio zrakoplovom u Sjedinjene Države gdje je sudjelovao na još dvjema konferencijama, u različitim gradovima, između kojih se vozio u iznajmljenom automobilu, da bi se potom vratio terenskim istraživanjima u Albaniji. Uz mnoge druge jezike odlično je govorio i hrvatski; kada je od mene u Bonnu čuo da se u Zagrebu priprema zbornik radova u čast njegova prijatelja Dalibora Brozovića, preko noći je napisao članak “On the directionality in reconstruction” i predao mi ga sutradan ujutro tiskanoga na pisaćem stroju (Hamp se, koliko mi je poznato, nije služio računalima ni internetom). Članak je tiskan u zborniku *Od indoeuropeistike do kroatistike. Zbornik u čast Daliboru Brozoviću* (HAZU, Zagreb 2013: 135-136.). U Hrvatskoj je objavio još jedan članak, tipičan za čitav njegov opus: “Croatian *dupsti*, *dubem*, Slovak *dlbst’*, *glaphyros*” u *Suvremenoj lingvistici* 52-53 (2002): na samo jednoj stranici (str. 171) ponudio je novu etimologiju hrvatskoga i slavenskoga glagola koji znači “dupsti” i objasnio njegovu vezu s grčkim pridjevom *glaphyrós* ‘dubok’. I danas se sjećam kako smo u uredništvu “Suvremene lingvistike” dešifrirali Hampov prilično nečitak rukopis kako bismo unijeli taj tekst u računalo. Da završim ovaj *In memoriam* na osoban, ali nadam se ne i patetičan način – Hamp je jedan od malobrojnih lingvista za koje mogu reći da mi je bila čast što sam ga poznavao.

Ranko Matasović